

GIDAS PO BOHEMIŠKĄ LAISVĖS ALĖJĄ

Atstumas: **1.3 km**

Trukmė: **57 min**

VDU menų galerija „101“ jau kelerius metus inicijuoja Laisvės alėjos atminties tyrimus. Taip gimė jaunųjų tyrėjų projektas, kurio metu skirtingų specialybių VDU studentės apie Laisvės alėjos (sub)kultūrinio gyvenimo istoriją kalbėjosi su Kauno menininkais – rašytojais, dailininkais, režisieriais, architektais ir kt. Šis bohemiškų Laisvės alėjos vietų gidas atsirado identifikavus daugumą miesto menininkams reikšmingų...

Apie bohema

Vienas iš projekto dalyvių, rašytojas Markas Zingeris interviu teigė: „Bohema dažniausiai yra jaunų, turinčių meninių ar humanitarinių polinkių žmonių bendrija. [...] Čia tikima, kad meninei saviraiškai reikalingas tapatus gyvenimo būdas, kuris skiriasi nuo daugumos žmonių, derinančių viešąsias pareigas su šeima ir darbu. Bohema taip pat – instinktyviai tikinčiųjų, kad jie – „pašauktieji ir išrinktieji“ sambūris, siūlantis visuomenei alternatyvią kultūrą“. Tačiau svarbu pastebėti, kad, nepaisant dominuojančio romantinio požiūrio į bohema, XIX a. bohemietis buvo sėkmingas menininkas ir verslininkas... Kolektyvinė tapatybė, gebėjimas kasdieniams veiksams ir gestams suteikti ardomąsias reikšmes, „išrasti“ savo stilių – bene svarbiausi bohemos bruožai. Kita vertus, bohemiškas gyvenimo būdas gali būti tik pereinamasis etapas jauno menininko gyvenime, nes jis veda arba į finansinę sėkmę ir socialinį pripažinimą, arba į bankrotą. Bohemiškas laikotarpis – tik įžanga į „Akademiją, Hotel de Dieu ar morgą“ (1). Negalima nepaminėti ir to, kad bohemos gyvenimo būdas, kaip ir kiti subkultūriniai stiliai, galiausiai yra įtraukiamas į dominuojančią kultūrą: jis arba paverčiamas mada, arba apibrėžiamas kaip antisocialus ar egzotiškas elgesys.

Apie vietą ir atmintį

Kolektyvinės atminties tyrinėtojai teigia, kad atmintis privalo būti susieta su vieta, tai atminties sąlyga. Laisvės alėjos meninio gyvenimo atmintis negalima be jį liudijančių viešųjų ir privačių kūrybiško bendravimo erdvių. Metropolis, Versalis, Tulpė, Laumė seniai nebėra tik architektūriniai taškai. Šios vietos tapo belaikiais mitiniais pasauliais, kurie nebeprisiklauso nuo tikrovėje kintančio materialaus jų pavidalo; jos tapo kolektyvines asociacijas keliančia kultūrinių vietų ir ženklų visuma, arba, anot prancūzų istoriko Pierre'o Nora, „atminties vietomis“ (pranc. lieux de mémoire). Svarbiausia jų sąlyga – stiprūs emociniai šaltiniai ir komunikacinių bei emocinių jungčių mezgimas: istorijų pasakojimas, dalijimasis prisiminimais, jų klausymasis ir savinimasis. Žmonės kuria vietas, kad atpasakotų laiką, įkūnytų praeitį ir ateitį. Be istorijų, pasakojamų apie vietas, šios būtų tuščios. Per istorijas vietos tampa apgyvendintos. Tikimės, kad šios ir kitos (galbūt Jūsų, skaitytojų) istorijos iš naujo apgyvendins visas bohemiškas Laisvės alėjos erdves.

Pilną katalogą galite parsisiųsti ir peržiūrėti [čia](#).

GIDAS
PO BOHEMIŠKĄ
LAISVĖS ALĖJĄ

1 KAUNO ĮGULOS KARININKŲ RAMOVĖ

Kauno įgulos karininkų ramovė, Mickevičiaus g. 19, veikė nuo 1937 m.

Pirmieji Ramovės rūmai tarpukario Kaune buvo įrengti nežinomo autoriaus suprojektuotame dviaukščiame pastate Laisvės alėjos ir A. Mickevičiaus gatvės kampe (šiuo metu pastate įsikūrusi Politinių kalinių ir tremtinių sąjunga). Kaunui tapus Laikinąja sostine prireikė naujų reprezentacinių erdvių, kur galėtų skleistis kultūrinis bendravimas, tad 1930 m. karininkų iniciatyva priimtas sprendimas statyti naujus Ramovės rūmus. Kauno įgulos karininkų ramovės renginiuose dalyvavo išskirtinė publika, dalis kurios, kaip ir būdinga bohemi, bendravo kaip atskira bendruomenė, turėjusi savitą ideologiją ir įpročius.

Lenkų diplomatas, tarpukariu rezidavęs Kaune, Leonas Mitkiewiczzius:

„Svarbus 1939 metų žiemos įvykis buvo kasmetinis Lietuvos kariuomenės balius, vykęs Kauno įgulos ramovėje. Nuvykome ten labai susidomėję; norėjau susipažinti su lietuvių elito papročiais ir pomėgiais [...] Metinis lietuvių kariuomenės balius 1939 metais sutraukė į ramovę visą Kauno visuomenės elitą: jame dalyvavo maždaug tūkstantis asmenų. Atvyko visa Lietuvos vyriausybė [...], visas generalitetas ir kariuomenės štabas. Atvyko ir vietinis diplomatinis korpusas [...] bei labai gausi Kauno visuomenė. [...] Į balių atvyko ir Lietuvos prezidentas Antanas Smetona su žmona; [...] Prezidento atvykimas buvo signalas pradėti šokių [...] Lietuvių publika tame baliuje pasirodė visu grožiu. Ponios balinėmis sukniomis,

atmintyje geriausiai išliko ir labiausiai patiko Kauno universiteto studentų, lietuvių kariuomenės atsargos karininkų, draugijos surengtas balius. Per jį gana ilgai buvau tiesiog apgultas lietuvių studentų, kurie neabejotinai ketino nugalėti mano, kaip lenko, atsparumą alkoholiui. Prie stalo mane pakvietė šešiese, ir per dvi valandas du kartus įgula keitėsi. Geltonas kaip gintaras ir raudonas rubino spalvos krupnikas visą tą laiką liejosi be perstojo“.

Režisierius Gytis Padegimas:

Karininkai buvo daugiausia inteligentų kasta. Jie turėdavo pakankamai laiko nuo savo manevrų. Teko girdėti mitų apie šiokias tokias dvikovas ir apie savotiškus garbės kodeksus. Buvo ir poetų kareivių. Karininkų ramovėje būdavo labai dideli ir įdomūs, teatralizuoti baliai, su visokiom loterijom, labdaros tikslais ir panašiai. Tai buvo vieni pačių garsiausių balių Kaune, į juos patekti būdavo didelė garbė.

Atsargos majoras Rimantas Žukas:

Prieškario karininkų ramovėje galima įžvelgti bohemos apraiškų. [...] Per Ramovės atidarymo šventę, kuri buvo labai didelė ir graži, buvo rodoma Misterija apie Lietuvos kūrimąsi. O misterijos tuo laikmečiu buvo gana jaunas, naujas žanras, [...] to laikmečio menininkams, boheminiškams buvo kaip jų vizitinė kortelė. Ir per kitas Ramovės šventes neretai buvo galima išvysti įvairiausių kultūrinių, meninių pasirodymų, kuriuos kūrė ne tik žymūs menininkai, bet ir patys kariškiai, laisvu nuo savo kariškų manevrų metu.

2 MUZIKOS KLUBAS „SENAS STALČIUS“

Muzikos klubas „Senas Stalčius“ , Laisvės al. 46 a, veikė nuo 1995 m.

Klubas įkurtas sovietmečiu veikusio „Laisvės“ kino teatro patalpose (tarpukariu – „Forum“). Tai yra puikus specifinės Laisvės alėjos architektūros pavyzdys – visuomeninės funkcijos pastatas, suprojektuotas vidiniame kieme. „Senas Stalčius“ – tai alternatyvios roko muzikos klubas, vienijęs muzikantus ir menininkus. Klubą įkūrė jaunimo kūrybinė menininkų bendrija „Be Batų“. „Seno Stalčiaus“ savininkai siekė palaikyti nykstantį roko muzikos stilių Lietuvoje, čia vyko koncertai, poezijos vakarai, muzikos festivaliai. Šiame klube pirmą kartą pasirodė lietuvių roko grupė „Requiem“ (1996 m.).

Rašytoja Aleksandra Fomina:

Tai buvo pirma vieta, kur aiškiai ir stipriai pajutau meninio gyvenimo pulsą, galėjau į valias žiūrėti į įvairiausiais atspalviais dažytus pankų plaukus, klausytis keistos, paslaptingos Pink Floyd, Led Zeppelin, kitų roko gigantų muzikos ir jaustis kaip fantastiško grožio kino filme. Sėdėdavom su dviem draugėm ant aukštų kėdžių ir dairydavomės aplinkui, tarsi patekusios į užburtą požemio karalystę... Pamenu, sienos ten buvo pabrėžtinai apsilupusios, padabintos draperijomis, plokštelėmis, karoliais, buvo aibė visokiausių senų, skoningų rakandų – patefonas, prie sienos prikalti spalvotu laku nupurkšti batai su platforma, senovinis varinis arbatinukas prie lubų, ant kurio tabalavo skudurų prikimšta gyvatė... Dirbo toks barmenas juodais plaukais ir žydromis akimis, kurį, rodos, ir dabar iš tūkstančio atpažinčiau – visos paeiliui buvome jį įsimylėjusios. Mėlynu tušinuku ant servetėlių rašydavom jam pranešimus ir palikdavom išeidamos, o perskaitęs jis šelmiškai nusišypsodavo ir pamojuodavo. Vėliau iki ašarų ginčydavomės, kuriai iš mūsų jis pamojavo. Manau, kad tas baras būtų labai patikęs

EN

dryžuotais, margais, spalvingais marškinėliais, merginos, apsirengusios drabužiais, kurie dabar vadinami vintažiniais – lyg kokio stebuklingo spektaklio veikėjai, turintys svarbią ir įdomią misiją... Tos atmosferos niekada nepamiršiu, nors kartais man atrodo, kad „Senas stalčius“ buvo tik sapnas, masinė haliucinacija. Tuo keisčiau būdavo išeiti iš to rūsio ir vėl patekti į Laisvės alėją, kur priešais buvo juvelyrinių dirbinių parduotuvė su pigiais ryškiai žėrinčiais gaminiais vitrinoje. Išeidavau kaip į kitą pasaulį, akis imdavo skaudėti nuo tos realybės, o kojos automatiškai pasukdavo į kitą pusę nei namai. Ir visada labai norėjosi grįžti – buvau apsilankius tik kelis kartus, bet iki šiol eidama pro buvusį „Laisvės“ kino teatrą specialiai užsuku į tarpuvartę, žiūriu į rūsio laiptus, jaučiu tą ypatingą aurą. Nors tuomet man, penkiolikmetei, tame „Stalčiuje“ net kavos nepardavė – sakė, kad esu per jauna ir man tai nesveika...

3

KONRADO KAVINĖ / TULPĖ

„Konrado“ kavinė (café) – žymiausia tarpukario bohemos vieta. Jioma tai, kad tarpukariu veikusi kavinė tradicinį „Konrado“ pavadinimą išlaikė iki pat sovietų okupacijos, nors kavinės savininkai keitėsi: iki 1933 m. kavinę valdžiusius Konradų šeimos palikuonis pakeitė Volfo – Engelmano alaus daryklos atstovai kartu su dviejų bankų valdytojais, vėliau kavinės vadovavimą perėmė ponis Rėzienė. 1936 m. kavinė buvo pertvarkyta: atnaujintas interjeras, pakeisti baldai, įrengta lauko kavinės erdvė, parengta vakarinė programa (1), parodytas pirmasis garsinis filmas Kaune (2). Juozas Keliuotis: „Vakarais į šią kavinę rinkdavosi visai kitokia publika, tada grodavo orkestras, tada ji buvo kimština prisigrūdusi žmonių, tada joje būdavo sunku alsuoti dėl begalės rūkalų dūmų ir įvairių kvapų, tada joje ir kalbėtis būdavo sunku arba visiškai neįmanoma. O dieną, 12–15 val., ši pati kavinė virsdavo savotišku meniniu, intelektualiniu ir iš dalies politiniu klubu“. Nuolatiniai „Konrado“ svečiai buvo šie meno pasaulio žmonės: Juozapas Albinas Herbačiauskas, Kazys Binkis, Petras Cvirka, Vladas Didžiokas, Justinas Vienožinskis, Vincas Krėvė, Balys Sruoga, Liudas Truikys, Marijona Rakauskaitė.

(1) Pertvarkyta Konrado kavinė, Lietuvos žinios, 1936 balandžio 25, p.10

(2) Šaltinis, 1936 spalio 24, Nr. 43, p.332

Režisierius Gytis Padegimas:

Kaune bohema turbūt ryškiausiai išsiskleidė „Konrado“ kavinėje. Ji net turėdavo savo valandas: kuriom valandom renkasi rašytojai, kuriom politikai, kuriom Kauno ponios.

Skulptorius Robertas Antinis:

Na, o mano pirmieji susidūrimai su bohema (nors aš ir tiksliai nežinau, ar tai bohema) buvo dar vaikystėje. Nuo seniausių laikų mes, vaikai, buvom savo tėvą praminę „tulpininku“, nes jis vis mėgdavo „Tulpėje“ sėdėti. Mes gyvenom kitoj pusėj Laisvės nuo „Tulpės“, mus ten dar vaikus vakarais nusivesdavo. Tais laikais dar buvo galima vakarais vaikus vestis į kavines. Nupirkdavo mums pyragaičių, o pats gerdavo kavą. Ir bendraudavo su žmonėmis. Mano tėvas dirbdavo savo studijoje vienas, taigi, vakare po darbų norėdavo pabendrauti su žmonėmis. Ir ne su bet kuo. Aišku, ateidavo Truikys, ir kitokių žmonių, bet mano tėvui labiausiai imponavo gražios, protingos moterys. Jis mėgo su jomis kalbėtis, kad pagerėtų

Aktorius Saulius Eduardas Pauliukonis:

Jeigu jau mes kur nors nueidavom Kaune, tai į „Tulpę“. [...] Ten rinkdavosi visi to meto Kauno menininkai. Mes, aišku, išsiskirdavome iš kitų: ilgi plaukai, kitokie nei visų drabužiai. Taip rengdavomės specialiai, nes mums tai buvo įdomus malonumas. Norėjom. Specialiai plaukų neaugindavom, tiesiog taip išeidavo. Tų laikų muzika – The Rolling Stones – „We can't get no satisfaction“. Ilgi plaukai prie to kažkaip pritapo, nors tada jų niekur netoleravo. Taip mums reikėjo. Jeigu visi į „Tulpę“ ateina normaliai, tai aš mėgau apsirengti kitaip nei visi. Užsivilkdavau dryžuotą „telnešką“ [apgludusią trikotažinę palaidinę, pavadinimas kilo iš rusiško žodžio „telo“ – kūnas – aut. pastaba] ir baltas drobines platėjančias kelnes. Taip išsiskirdavau iš kitų, bet man tai būdavo kasdieninis rūbas.

Rašytoja Aleksandra Fomina:

Labai svarbi vieta buvo „Tulpė“, šalia kurios tada veikė ir piratinių kasečių parduotuvėlė: sėdėjo toks amžinai nuliūdęs vyrukas, kurį praminėm Broliu Triušiu, ir pardavinėjo savo įrašytas kasetes po 5 litus. Didžiausia šventė buvo susitaupyti tuos 5 litus ir su draugėmis eiti pasižvalgyti muzikos naujienų: Ace of Base, Pet shop Boys, Bryano Adamso, Madonnos, Michaelo Jacksono – tos kasetės leisdavo prisiliesti prie bauginančiai didelio ir paslaptingo populiarios muzikos pasaulio, susijusio su magiškais žodžiais „Amerika“ ir „Europa“.

4 METROPOLIS

Metropolis, Laisvės al. 68 / Daukanto g. 19, veikė: nuo 1899 m.

„Metropolio“ restorano publiką sudarė ne tik pasiturintys ir žinomiausi Kauno žmonės, čia apsilankydavo ir Laikinosios sostinės bohemos dalyviai. Rytais pirmosios čia pasirodydavo poniutės, – taip ironiškai to laikmečio inteligentai vadindavo bohemą atstovaujančias moteris – kurios kavinėse ir restoranuose pasirodydavo kaip įmanoma labiau išsipuošusios: su brangiausiais kailiais ar paltais, prabangiai atrodančiais papuošalais, ir būtinai su savimi turėdamos savo šunelį. „Metropolio“ meniu neapsiėjo be tradiciniu Laikinosios sostinės inteligentų ir bohemos atstovų gėrimu tapusio krupniko – 35–45 laipsnių stiprumo lietuviško medaus ir žolelių likerio, geriamo mažomis taurelėmis, pašildyto iki 50 laipsnių temperatūros.

Architektas Rimvydas Palys:

Poniutės su ilgom suknelėm, vyrai su frakais, padavėjai, durininkas – tarpukario palikimas jautėsi ir kartu tęsė tas tradicijas. Mįslingas durininkas, atveriantis tamsaus medžio aukštas duris su žalvarinėmis rankenomis tarsi atskleidė paslaptingojo vakarietiško restorano skraistę, kurioje dar galėjai „užuosti“ ir pajauti Antano Smetonos dvasią...

5 LAUMĖ

Laumė, Laisvės al. 61, veikė: vėlyvasis sovietmetis – pirmasis Nepriklausomybės dešimtmetis.

Sovietmečiu veikusios kavinės „Laumė“ vizitinė kortelė buvo „gera kava“ ir saldumynai, tačiau svarbiausia buvo – bendrumo jausmas. „Laumės“ dvasia gyvenę jaunuoliai tapo savotiška subkultūra – grupuotė vadino save „lauminiais“.

Fotografas Arūnas Kulikauskas:

„Laumė“ – kavinė Laisvės alėjoje – buvo stipri traukos vieta, ten vyko to meto Kauno jaunimo kūrybinis gyvenimas. Kai išvažiuodavom į kalnus ir mintys sukdamosi apie grįžimą į Kauną, galvodavau apie „Laumės“ kavinę – vietą, į kurią pirmiausia sugrįžus norėdavosi nueiti“.

„Tai kas, kad perestroika buvo ne už kalnų – juk mes to nežinojome. Užtat noras pasipriešinti – didžiulis. Važiavau į Kauną, norėjau fotografuoti prie „Laumės“ kavinės. Ten susipažinome su poetu Gintaru Patacku, vėliau iliustravau dvi jo knygas. [...] Rašytojas Robertas Keturakis juokaudavo, kad aš – vienintelis atvirai fotografuojantis prie „Laumės“. Saugumas fotografuodavo slapta, o aš – atvirai, [...] Tai buvo dokumentas. Atvirai kalbant, anuomet nufotografavau per mažai. Reikėjo ne meną daryti, o kritišku žvilgsniu dokumentuoti, kas dėjosi aplink. Kelis kartus net buvau areštuotas už tai, kad fotografavau stotyje ar seniuką, prie „Laumės“ renkantį cukrų. Anais laikais už tokius dalykus į „durnyną“ patupdydavo, juokai menki“.

Poetas Kęstutis Navakas:

niente sesijoms pasirinko saldinių parduotuvę. Saldinių ten buvo daug, mūsų irgi. „Laumė“ kažkaip visus sujungdavo, subendravardiklindavo, kaip lygūs su lygiais ten kalbėdavo ar tylėdavo ir poezijos meistrai, ir pirmosios hipių bangos atstovai“.

Poetė Erika Drungytė:

Kava tai buvo šalia, bet svarbiausia buvo pamatyti, išgirsti, ir bebendruojant prieiti prie kokios nors išvados, kažką sužinoti, ar visiems kartu kažką deklaruoti. [...] Kavinėje vykdavo menininkų kūrybos premjeros, – jei kas parašydavo eilėraštį, tai jį toje kompanijoje galėjo paskaityti garsiai ir sulaukti įvertinimo, kritikos“.

Rašytoja Violeta Šoblinskaitė-Aleksa:

Buvo tokia kavinė „Laumė“. Man ji labiausiai įsiminė. Gal todėl, kad tuomet, kai į ją rinkdavomės, tebebuvo sėlyginai jauni. Čia teko gerti kavą su [...] Jonu Vaitkumi, Gintaru Patacku, režisieriumi Stanislovu Rubinovu, taip pat – poetais Gintaru Gutausku, Gintautu Gavenavičiumi, Virginijumi Bepalovu, filosofais Gintaru Beresnevičiumi ir Edvardu Čiulde.

Istorikas Rytis Bulota:

Laikotarpis prie „Laumės“ ir Menų (Menininkų namai – aut. past.), kai intensyviai „kabodavom“, buvo 1988–1991 m. Rinkdavosi labai įvairūs žmonės – bohema, subkultūros ir šiaip pijokai. Tai buvo kaip klubas, kuriame susitikdavai bendraminčius. Kalbėdavom apie muziką, organizuodavom grupes. Aišku, alkoholis irgi ne paskutinė vietoj buvo. Kai kuriems – ir kiti dalykai. Šokiravimas taip pat džiugino – šukuosenomis, apranga. Muzikiniame sodelyje nesirinkdavom. Man regis, ten labiau 60–70-ųjų hipių vieta.

6 ALEKSANDRO PERKAUSKO CUKRAINĖ / LITUANIKA / MONIKA / ORBITA

Aleksandro Perkausko cukrainė / Litanika / Monika / Orbita, Laisvės al. 82 / Maironio g. 17, veikė: XIX a. pab. – XX a. 10 dešimt.

Aleksandro Perkausko cukrainės istorija siekia gubernijos laikus: nuo XIX amžiaus pab. šio pastato pusrūsyje gamintas šokoladas ir pyragaičiai. 1915 m. tai buvo bene vienintelė visame Kaune veikusi kavinė – joje miestiečiai sužinodavo visas to meto naujienas. Perkausko cukrainė uždaryta 1928 m. renovuojant pastatą. 1931 m. buvusios cukrainės vietoje duris atvėrė kavinė „Litanika“.

Publikacija leidinyje Rytas. 1935 m. kovo mėn. 16 d.

Litanikos“ savininkai jau ir per trumpą laiką daug patogumų ir jaukumo padarė. Joje griežia garsus Hofmeklerio orkestras, daroma visa lietuvišku stilium ir brangių kainų nelupa. Iš tikrųjų malonu bent kartą Kaune rasti jaukią, švarią, patogią ir linksmą lietuvių Kavinę. Jos savininkai žinomi lietuviai prekybininkai. Jie žada dar žymių patobulinimų įvesti, duoti publikai daug gražaus ir nelaukto malonumo.“ [...] Visas pulkas jaunų, puikių lietuvių patarnauja, orkestras neduoda pradėti kriziškom mintim būti galvos ir žmogus turi gerai nusiteikti, ryt dieną būti darbingas. Ir dabar, kada iš tikrųjų visų kišeniai susiaurėjo arba prakiuro, nuodėmė lankyti restoranus, ar šiaip jau brangesnes vietas. Litanika turėtų būti pamėgta visų Kauno piliečių.

naujiena Laikinojoje sostinėje. Be to, įrengti atskiri kambariai šachmatų, domino ir bridžo žaidėjams, pastatyta estrada orkestrui.

„Monikoje“ dirbusi padavėja Stasė Taujanskaitė:

„Padavėjos dėvėdavo pilkai taškuotas sukneles su rožinėmis prijuostėmis. „Moniką“ buvo labai pamėgę Kauno žydai, kurie visada elgdavosi kultūringai ir buvo aistringi šachmatų žaidėjai: specialiai tam įrengtuose kambariuose jų prisirinkdavo labai daug, o kavinei užsidarant būdavo sunku juos išprašyti.

Sovietmečiu pastatas tęsė savo bohemišką istoriją – septintajame dešimtmetyje šioje vietoje atidarytas baras **„Orbita“**.

Skulptorius Robertas Antinis:

Buvo dar „Orbita“ – superinis klubas. Bendrame kontekste jis buvo ypatingas. Ten buvo rodomi erotiniai filmukai, buvo toks kaip ir striptizo klubas. Ką bendro galiu atsiminti apie Laisvės alėjos kavines, tai faktas, kad ten vakarais buvo sunku patekti ir būdavo ilgos eilės prie durų. Buvo žmonių, kurie patekdavo be eilės, – juos įleisdavo durininkai, jie buvo susikūrę savo susitarimo ženklų sistemą. Mirkeldavo, linktelėdavo, pamodavo, ir panašiai. Keista dabar būtų, jei prie kavinių būtų eilės. Tada durininkai turėjo labai daug galios – jei nepatiksi, gali ir neįleisti. Žmonės jiems pakludavo.

Publikacija leidinyje Lietuvos Rytas. 2002 m. sausio mėn. 12d.

„Orbitoje“ sovietmečiu veikė naktinis baras su įslaptintu striptizo klubu. Čia pasilinksinti suvažiuodavo garsiausi Maskvos, Leningrado, Kijevo, Odesos ir kitų miestų pagrindžio milijonieriai–spekulantai. Už Kijevo kotletą „Orbitos“ scenoje padainuoti įsiprašydavo tuomet niekam nežinoma Ala Pugačiova, čia taip pat savo šokių programą atlikdavo Borisas Moisejevas.

Publikacija leidinyje Kauno diena. 2003 m. rugpjūčio mėn. 30 d.

Interjeras „Orbitoje“ kūrė kitokios atmosferos kavinę: ne romantišką, kaip daugelis kitų. Pirmųjų skrydžių į kosmosą euforiją ką tik patyrusiam pasauliui futuristinės nuotaikos tebebuvo aktualios. Taigi buvo sukurtos tarsi raketų katapulta į dangų šaunančios salės

7 VERSALIS / VAKARAS

Versalis / Vakaras, Laisvės al. 88, veikė: XX a. pr. – XX a. 10 deš.

Pastato istorija prasideda jau XIX a. viduryje, tačiau restoranas įkurtas tik XX a. pradžioje. 1928 m. miesto valdybos reikalavimu pastato kampe pritvirtintas žibintas, kurio vietoje vėliau kabojo „Vakaro“ kavinės reklaminis rutulys. 1942 m. Kauną okupavę vokiečiai restoraną buvo pavadinę „Viktorija“. Tarpukariu „Versalis“ skyrėsi nuo kitų to laiko Kauno kavinių savo „kabarė“, – dėl šios priežasties jis kartais vadintas „Mažuoju Paryžiumi“. Be to, tuo laiku pradėjo formuotis ir „Versalio“, kaip bohemiškos vietos įvaizdis – čia rinkosi rašytojai ir menininkai, kiti „laisvųjų profesijų“ atstovai. Šiame restorane savo karjerą pradėjo estrados daininkai Antanas Šabaniauskas ir Danielius Dolskis. Pasakojama, jog „Versalio“ viešbučio kambarį nuolat nuomojo grafas Jonas Benediktas Tiškevičius, milijonierius Ožinskis, generolas Musteikis, o klientūra buvusi itin tvarkinga, intelektualinė, kartais bohemiška, bet visuomet aukštos kultūros (3).

Lietuvių kalba.

Mano seneliai Povilas ir Vanda Tarnauskai buvo bendrovės „Versalis“ akcininkai, įkūrė ją apie 1930 metus su dar dviem draugais. Kartu Tarnauskas restorane dirbo virtuvės šefu, o Tarnauskienė – prie kasos. Tam tikra prasme, ji būdavo restorano reklaminis veidas – jos pareiga būdavo visus pasitikti, gražiai šypsotis svečiams. [...] Restorane buvo labai didelė virtuvė. Maistas buvo ypač aukšto lygio. Vynas į restoraną atkeliaudavo iš vyno rūsio, buvusio Laisvės alėjos ir Maironio gatvės sankirtoje. Senelis buvo baigęs kulinarijos mokslus Petrograde, kur važiavo specialiai įgyti šią profesiją. Kaune nebuvo daug tokių kaip jis, kurie mokėtų suruošti tokius ištaigingus priėmimus, mokėtų pagaminti įvairius paukščius, fazanus. Jam dirbant, virtuvėje visuomet stovėjo porcelianinis grafinas, kuriame būdavo krupniko arba lietuviško vyno – jį gurkšnodavo gamindamas. Jei ne senelio kulinariniai įgūdžiai, abu juos per karą būtų išvežę pirmaisiais traukiniais, bet kaip sakiau, niekas kitas nemokėjo surengti tokių priėmimų kaip jis. [...] Restoranas „Versalis“ turėjo savo orkestrą, kuriam vadovavo žydų kilmės Jaša Kašinsky (nesu tikra dėl pavardės tikslumo). Šis restoranas vienintelis Kaune vakarinėje programoje turėjo kabare. Kabare šokėjų trupę sudarydavo daugiausiai šokėjos, specialiai samdytos iš užsienio (Vokietijos, Čekijos), o taip pat šoko dvi lietuvės – seserys Irena ir Genutė Lyvaitės (kai dirbo Versalyje, joms buvo apie 17 metų). Merginos šokdavo ant apskritos scenos buvusios salėje. Restorane lankydavosi labai aukšti pareigūnai, menininkai. Dažni restorano svečiai buvo Borisas Dauguvietis su žmona. Grafas Jonas Benediktas Tiškevičius buvo ilgam laikui išsinuomojęs kambarį Versalio viešbutyje.

Muzikantas Vladas Gėdikas apie įprastą vakarą „Versalyje“:

„Pradėdavome groti 9 vakaro. Pradžioje kokią valandą grodavome „dėl klausos“, nes niekas dar nėjo šokti. Pirmiausia eidavo šokti tie, kurie moka. Kiti būdavo kuklūs. Šokių viduryje būdavo pertrauka, per kurią pasirodymus atlikdavo įvairūs artistai: dainininkai, iliuzionistai ir pan. Ir taip iki vidurnakčio“. Pagrindinėje salėje nutilus muzikai, veiksmas persikeldavo prie baro – čia grodavo smuikininkas ir pianistas. „Versalio“ atmosfera visuomet buvusi šventiška: prie durų svečius pasitikdavo durininkas, susirinkusios damos demonstruodavo savo apdarus, o pats restoranas užsidarydavo tik 5 ryto.

1953 m. „Versalis“ buvo nacionalizuotas, kurį laiką čia veikė Užsienio šalių knygynas. „Versalis“ buvo pervadintas „Jaunimo kavine“, tačiau miestiečiai restoraną ir toliau vadino senuoju vardu. Vėliau miesto valdžia elitiniu tapusį restoraną pavadino „Vakaru“. Pradėjus galioti alkoholio pardavimo apribojimo įstatymui, čia veikė naktinis kokteilio baras: „Tai buvo svetainė be dienos šviesos, juodu aksomu išmuštomis sienomis, juodo šilko lubomis,

kada naktis“. Nepaisant spalvingos „Versalio“ istorijos, apimančios šimtametę Kauno miesto istoriją, šiuo metu restorano nebėra.

8 MIESTO SODAS – KAUNO MUZIKINIO TEATRO SODELIS

Miesto sodas – Kauno Muzikinio teatro sodelis, Laisvės al. 91.

Kauno miesto sodas ėmė kurtis po 1863 m., vėliau miesto valdžia jį išnuomojo Kauno verslininkui Janui Rudolfui, kuris ten buvusiame mediniame vasaros paviljone rengė cirko vaidinimus, koncertus ir spektaklius. „Rudolfo“ teatras ir restoranas sode pamažu tapo populiariausia to meto Kauno miesto pasilinksminimų vieta: dažniausiai ten rinkosi karininkai ir turtinga jaunuomenė, kėlus audringus „skandalus ir debošus“. Vienas reikšmingiausių XIX a. įvykių Miesto sode – 1891 m. pagal gubernijos architekto Justino Golinevičiaus projektą pastatytas Kauno muzikinis teatras (tarpukariu – Miesto teatras). Šis teatras tarpukariu ypač traukė lankytojus, tačiau ir pačiame Miesto sode netrūko pramogų – vasaros teatras ir restoranas, kino filmų seansai, žaidimas kėgliais, šokiai ir t. t. (4)

savo išvaizda ir pasaulėžiūra ignoravo sovietinio gyvenimo normas.

(4) Vinokuras, A. Kam priklauso R. Kalantos fakelas? Prieiga per internetą: <http://www.vinokuras.lt/kam-priklauso-r-kalantos-fakelas/>

Arkadijus Vinokuras („Company“ narys):

„Mes didžiavomės Kaunu, mums skaudėjo dėl Lietuvos ir ne vienas nešiojo ant kaklo smetoninį litą su kunigaikščio Vytauto atvaizdu“, Miesto sodas tapo „atviro laisvės troškimo simboliu“, „antikonformizmo salele“, o pats hipių judėjimas buvo svarbus laisvės proveržio fenomenas sovietmečio Kaune bei Lietuvoje. 1972 m. gegužės 14 d. būtent čia susidegino prieš sovietinę santvarką protestavęs Romas Kalanta, tapęs „sulaužytos kartos“ simboliu.

Aktorius Saulius Eduardas Pauliukonis:

Kaip tik tada vyko spektaklis, kuriame ne vaidinau, bet leidau muziką. Spektaklio metu išgirdau, kad režisierius šaukia į garsiakalbį: „Sauliau, Sauliau, aikštėje dega žmogus“. „Koks žmogus? Kas? Kur?“ Palikęs visą muziką išbėgau iš teatro ir žiūriu – laksto degantis žmogus. O paskui jį – kitas žmogus su gesintuvu. Vėliau iš jo atėmė gesintuvą, nes žmonės sakė, kad putas pavojingos degančiajam. Kiti bandė jį gesinti su švarkais, lietpalčiais. Neužgesino – tie švarkai netgi degt pradėjo. Jis mirė ten, tiesiog sudegė. Kai jį išvežė, jis dar šnibždėjo: „Mama...“, – mačiau, kaip krutėjo lūpos. Visas atrodė kaip siaubo filme. Visa tai mačiau savo akimis. Paskui kitą dieną į teatrą patekti buvo labai sunku...

2002 m. Kalantai atminti Miesto sode pastatyta horizontali skulptūrinė kompozicija „Aukos laukas“ (skulpt. Robertas Antinis). Skulptorius Juozas Ruzgas teatro sodelio fontane stovinčią savo skulptūrą „Ugnies deivė – Gabija“ (2006 m.) taip pat dedikavo Kalantai. Po Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo Miesto sodas – vis dar yra reikšminga Kauno vieta, išlaikiusi bohemišką atmosferą. Tai liudija ir tokie įvykiai, kaip architekto Audrio Karaliaus Miesto sode vykusios poezijos deklamavimo bei improvizavimo dvikovos su poetu Gintaru Patacku. Šiandien sodelyje stovi paminklai kompozitoriams Mikui Petrauskui, Česlovui Sasnauskui, Juozui Gruodžiui, Kiprui Petrauskui, Stasiui Šimkui, o jo pakraštyje – malūnininkų bokštas su miesto sienos likučiais (XVII a. vid.).

9 VYNINĖ „TAŠKAS A“

Vyninė „Taškas A“, Laisvės al. 98, veikė: 2011-2013 m.

Skulptorius Robertas Antinis:

Dideliame mieste kavinės susiskirsto pagal savo charakterį. Kaunas per mažas miestas tokiai ypatingai vietai atsirasti. Tačiau buvo tokia kavinė Laisvės alėjoje, šalia „Sienos“. Ten susiburdavo visokie žmonės, kuriems buvo įdomu vienas kito klausytis. „Taškas A“ vadinosi. Ateidavo ten ne tik dailininkai ar kitokie menininkai, bet ir pašaliniai, kurie bent jau savo klausymu, stebėjimu įėjo patys į „Taško A“ bohemišką kontekstą.

Žurnalistas Valdas Kilpys:

...kažkodėl ten pradėjo rinktis neprasta publika: Modestas Patašius, pora-trejetas žinomų Kauno tapytojų, užsukdavo Patackas ir viskas tapo OK. Itin daug prisidėjo neabejinga Kauno bohemai Giedrė – ji puikiai rūpinosi klientais / saviškiais ir, iš esmės, nieko ten netrūko. Plius, Kauno Muzikinio teatro solistai – muzikantai. Jie po spektaklių nuolat ateidavo būtent į tašką

10 ...IR KITOS BOHEMOS VIETOS

Rašytoja Violeta Šoblinskaitė-Aleksa:

Sambūriai dažniausiai vykdavo kieno nors namuose. Kitaip tariant, bohema užsidarydavo virtuvėje. Sovietmečio virtuvės bohema – ar toks pasakymas tinkamas? Skamba įdomiai. [Šiauliuose] šnekėtis rinkdavomės Olitos Dautartaitės, poeto Petro Balčiūno virtuvėse. Nors būta ir „saloninio“ bendravimo, tarkime, poetės Auksės Vasaitytės namuose. [...] Kauno bohema atradau ne iš karto, mat atsikėlusi iš Šiaulių apsigyvenau ne mieste, o Mozūriškiuose – tokiam vienkiemį kaime, vakarų kryptimi nuo Laikinosios sostinės nutolusiame per devyniolika kilometrų. Kai iškišdavau nosį iš namų, pirmiausiai skubėdavau į Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyrių – tuo metu ten pirmininkavo poetas Algimantas Mikuta, atmosfera jauniems buvo kolegiška. Kai kurie „jaunųjų rašytojų sekcijos nariai“ retsykiais aplankydavo ir mano kaimietiškąją „rezidenciją“. Pamenu, kaip Kęstutis Navakas po vieno vakarėlio piktinosi, kad jį per anksti prižadino Mozūriškių musės – ir kaip jis, rytinės kavos atsigėręs, iškeliavo miško takeliais iki Kulautuvos. O kai grįžo, buvo dar labiau pasipiktinęs, kad kurorte nerado knygyno – Kęstučio, o kitaip tariant, Knygų žiurkės dienos ritualas tąkart buvo nepataisomai sujauktas ir sugadintas... [...] Kur dabar susibėga Kauno bohema, nežinau. Kavinėse juk nebeleidžiama rūkyti. Tai gal ir vėl visi atsiminė virtuvę – tą vietą, kurioje galima viskas, kas tik į galvą šauna?

Rašytoja Aleksandra Fomina:

kiemelyje netoli „Spurginės“, parkelis prie Muzikinio teatro, kur vieną vakarą labai netikėtai ir fatališkai įsimylėjau... Niekada nepamiršiu to vaizdo, kai šikšnosparniai suko ratus aplink didžiulius medžius paslaptinai švytinčiame liepos mėnesio danguje, o pasiraitoję kelnes mano draugai vidury žmonių šurmulio lipo į fontaną maudytis, mat jiems buvo per karšta... [...] Mėgau bastytis tais kiemais viena – klajoti ir tyrinėti tas „neformalias“ erdves kokią saulėtą rudens dieną, o paskui, išsiilgus žmonių, išlįsti kur nors prie „Spurginės“ ir prisipirkti skanėstų. Į „Spurginę“ ir šiaip užsukdavom lietingomis rudens popietėmis, nes ten visada skaniai kvėpėjo ir buvo pigu. Bet su tais kiemais jaučiu asmeninį ryšį, būtų įdomu pamatyti, kas ten dabar, kas pasikeitė. Esu suradusi neįtikėtino meniškumo kampelių su senomis skulptūromis, nežinia kaip ten atsiradusiomis plastiko ir vielos konstrukcijomis – kiekvieną kartą vaikštinėdama ten atrasdavau ką nors tapybiško ir mįslingo.